

СУЧАСНА МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В СУЧАСНОМУ МІЖКУЛЬТУРНОМУ ДІАЛОЗІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-8>

АБСТРАКТНИЙ ПЕЙЗАЖ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Панфілова О. Г.

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Сучасний мистецтвознавчий дискурс дедалі частіше звертається до абстрагування як домінантного способу самовираження в українському живописі. Пейзаж, який історично посідав центральне місце в національній культурі, сьогодні трансформується у складну інтелектуальну систему, де об'єктивна реальність заміщується суб'єктивним переживанням простору. Дослідження цього процесу дозволяє відстежити, як класична школа живопису адаптується до викликів сучасності, зберігаючи при цьому унікальний «генетичний код» українського колоризму. Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення новітніх тенденцій в українському живописі, де пейзажний жанр зазнає глибокої деформації під впливом постмодерністських практик. Метою роботи є аналіз переходу від фігуративного зображення природи до безпредметних форм, що стають засобом вираження національної ідентичності та індивідуальної рефлексії митця. Об'єктом дослідження виступає творчість провідних українських абстракціоністів кінця ХХ – початку ХХІ століття, а предметом – художні засоби та філософські підтексти їхніх робіт. Сучасний український абстрактний пейзаж базується на потужній колористичній традиції, де колір перестав бути описовим елементом і набуває статусу самостійної енергетичної сутності. Візуальний образ природи редукується до мінімалістичних кольорових площин, що стимулюють глядача до роздумів та внутрішнього діалогу. Все частіше спостерігаємо активне використання фактурних нашарувань та пастозного мазка як інструментів передачі «матеріальності» ландшафту без прямого копіювання його форм. В Україні розвитку сучасного мистецтва сприяє декілька значних інституцій, зокрема, Мистецький Арсенал, Національний художній музей України, PinchukArtCentre, Львівський муніципальний

мистецький центр, ЄрміловЦентр, Фонд Ізоляція тощо [3, с. 55]. Сучасний абстрактний пейзаж в Україні є не просто відмовою від реальності, а глибоким філософським переосмисленням взаємодії людини та довкілля, де емоційна достовірність домінує над візуальною подібністю. Окрему увагу заслуговує концепція «генія місця», яка дозволяє митцям зберігати зв'язок із українським ландшафтом навіть за умов повної абстракції.

Абстрактний пейзаж у сучасному українському мистецтві – це динамічний напрямок, що поєднує традиційне захоплення красою української природи з європейськими модерністськими та постмодерністськими течіями. Він базується не на точному відтворенні ландшафту, а на передачі емоцій, атмосфери та енергії через колір, фактуру та форму. Трансформація пейзажного жанру в сучасному українському мистецтві позначена переходом від дескриптивності до метафізичного осмислення простору. Чимало цікавих робіт, у тому числі пейзажних, авторства як досвідчених так і молодих митців було представлено на Всеукраїнській виставці «Абстрактний живопис України» Київ, 2015).

Фундаментальною постаттю процесу розвитку абстрактного живопису є Анатолій Криволап, чия творчість стала уособленням «радикального колоризму». Як зазначає мистецтвознавець Г. Склярєнко, у його роботах «колір набуває автономного значення, перетворюючись із засобу опису природи на саму сутність живопису» [5, с. 112]. У серіях «Український мотив» ландшафт редукується до горизонтальних площин, де драматизм досягається через зіставлення активних пігментів, що асоціюються із візуальним кодом українського степу. Його роботи із серії «Медитативний пейзаж» (близько 50 робіт), запрошують до осмислення, а головною метою є спроба передачі стану тиші, духовної глибини та внутрішнього потенціалу. Попри умовність зображення, лаконічність та відсутність зайвих деталей, глядач чітко «зчитує» силуети пагорбів, сільських хаток, пасовиська з худобою.

Інший вектор представляє Тиберій Сільваші, ідеолог творчого об'єднання «Живописний заповідник». Його підхід базується на відмові від зображальності на користь дослідження «хроно-реалізму». У своїй праці «Реальність» митець наголошує: «Живопис – це не вікно у світ, а сама присутність світу в кольорі» [4, с. 45]. Пейзажність тут прочитується через багатошаровість фарби, де кожен мазок фіксує плинність часу, а полотно стає не копією краєвиду, а його енергетичним еквівалентом. Роботи Т. Сільваші часто не мають назв «пейзаж», але вони досліджують світло й колір як природні стихії («Живопис», (з серії «Монохромії»), «Блакитний простір», «Об'єкт»):

Експресивний напрям репрезентує київський митець Петро Лебединець – яскравий представник нефігуративного напрямку в сучасному

мистецтві України. Його абстракції позбавлені звичного горизонту, створюючи ілюзію занурення глядача у першоелементи – воду, повітря, світло, тож пейзажами його роботи можна вважати лише умовно. Художник відкидає будь-який образотворчий сюжет, відомо уникає будь-яких асоціацій із навколишньою дійсністю, наголошуючи, що сучасне мистецтво має існувати незалежно від візуального світу [2]. Такий підхід інколи характеризують як «інтелектуальний гедонізм», де колірна пляма стає інструментом емоційного вибуху. Творам Лебединця П. притаманні динамічні мазки та відсутність лінії горизонту, що створює ефект занурення в середовище (виставка «Світло-ритми живопису»). Петро Лебединець уникає драматичних колірних поєднань (чорний практично зникає з його полотен останніх років), завдяки чому не руйнується позитивна образність його життєрадісних по духу картин.

У напівабстрактних міських пейзажах Олени Придувалової місто постає як живий організм. Живопис художниці «балансує на межі впізнаваного силуету та повної кольорової деформації, фіксуючи не архітектуру, а дух локації». Після 2014 року абстрактний пейзаж набув нових асоціацій, трансформувавшись на «ландшафт пам'яті». Для багатьох митців абстракція стала єдиною можливою мовою для передачі травми руйнування. Використання деструктивних фактур та монохромної гами відображає процес «стирання» фізичного простору, що вимагає нового теоретичного інструментарію для опису, який Г. Вишеславський окреслює як пошук «нових смислових меж у безпредметності» [1, с. 205]. Роботи Придувалової О. баланують на межі впізнаваних архітектурних форм та їх повного кольорового розчинення (твори з виставки «Осіньне світло»: «Вечірнє місто», «Київ. Стіни», «Тіні міста»).

Отже, можемо стверджувати, що абстрактний пейзаж у сучасному українському мистецтві еволюціонував від декоративного експерименту до глибокої філософської системи. Він виконує роль медіатора між традиційним сприйняттям природи та постмодерною деконструкцією образів. Основними чинниками розвитку жанру залишаються домінування колористичного начала, звернення до архетипів української землі та пошук нових можливостей живопису. Це дозволяє українським митцям створювати унікальний інтелектуальний продукт, що інтегрує національний досвід у глобальний контекст сучасного мистецтва.

Література:

1. Вишеславський Г., Сидор-Гібелінда О. Термінологія сучасного мистецтва: Означення, підходи, смисли. Київ : ІПСМ НАМ України, 2010. 416 с.
2. Експансія живопису Петра Лебединця. URL: «Експансія живопису» Петра Лебединця | Газета «День» (дата звернення: 11.05.2026).

3. Каленюк О., Панфілова О. Актуальні мистецькі практики: особливості впровадження в навчальний процес ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 47, Т. 2. С. 55–60.

4. Сільваші Т. Реальність. Київ: Видавництво Артбук, 2017. 160 с.

5. Склярєнко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. Київ: ArtHuss, 2016. 400 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-9>

СРОДНА ПРАЦЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА ФЕНОМЕН ІКІГАЙ У ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ПОРІВНЯННЯ

Пригода-Донець Т. М.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри культурології

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Пошук себе, свого призначення у світі, осмислення свого місця через філософію, релігію, мистецтво, буденну діяльність – це чи єдина місія людини впродовж усього свого існування крізь тисячоліття. Поняття сродної праці Г. Сковороди якраз з таких досвідів самовтілення і саморозгортання, екзистенційної присутності, що дає відчуття свободи, творчості і щастя водночас, правда, часто нівелюючі загальноприйняті уявлення про ідеальне життя. У японській культурі схожим є поняття ікігай, що дедалі більше набуває популярності у західному світі, пропонуючи рідкісну гармонійну єдність особистого збування і суспільного блага. Ідея сродної праці Сковороди і японська концепція ікігай належать до різних культурних традицій, але обидві репрезентують спільний пошук: осмислення сенсу життя, гармонії між внутрішнім покликанням і зовнішнім діянням. У культурологічному вимірі вони постають як дві форми «антропології гармонії»: українська – через духовно-християнський та екзистенційний досвід, японська – через буддійсько-синтоїстський баланс життя і служіння світу.

Сковорода вводить поняття сродної праці як діяльності, що відповідає «заставі», внутрішній природі людини, її покликанню. Він вважав, що щастя людини залежить не лише від зовнішніх умов, а від відповідності між здібностями, нахилами і вибраною справою. У соціальному контексті ця категорія мала й ідею справедливості: